

P320/3

FASIHI YA

KISWAHILI

RIWAYA

Karatasi Ya Tatu.

July – August 2024

Saa 3

UGANDA MUSLIM TEACHERS' ASSOCIATION.

UMTA JOINT MOCK EXAMINATIONS – 2024

UGANDA ADVANCED CERTIFICATE OF EDUCATION.

FASIHI YA KISWAHILI

Karatasi Ya Tatu.

(RIWAYA)

Masaa: Matatu.

MAAGIZO KWA WATAHINIWA:

- *Jibu Maswali Matatu kwa Jumla.*
- *Mtahiniwa asichague maswali Zaidi ya moja katika Sehemu moja.*
- *Karatasi hii ina Sehemu nne; A, B, CH na D. Mtahiniwa anapaswa kujibu maswali matatu kwa Jumla: Swali moja lazima litoke sehemu B na mengine mawili yachaguliwe kutoka sehemu A, CH na D.*

SEHEMU A

SAID.A MOHAMED: *Utengano*

1. (a) Jadili athari ya utengano katika riwaya ya Utengano. (Alama 17)
(b) Eleza sifa za wahusika hawa:
 - i. Maimuna (Alama 08)
 - ii. Kazija. (Alama 08)
2. (a) Ni sababu zipi zilizomfanya Bi.Farashuu kutaka kulipiza kisasi dhidi ya Bwana Makuu na ni mbinu zipi alizotumia kufanikisha lengo lake? (Alama 17)
(b) Fafanua hatima ya mipango yake Bi.Farashuu. (Alama 16)

MOHAMED.S. MOHAMED: *Kiu*

3. Mwandishi wa riwaya ya Kiu ametumia fani za lugha kuipamba kazi yake. Thibitisha ukweli wa kauli hii ukirejelea riwaya hii. (Alama 33)
4. (a) Migogoro ni mojawapo ya maudhui inayojitokeza katika riwaya, Kiu. Tetea kauli hii. (Alama 16)
(b) Fafanua usawiri wa mwanamke katika riwaya ya Kiu. (Alama 16)

SEHEMU B.

VICENT M. TWEYAMBE: *Baraka za Mama*

5. Tulipofika sehemu ijulikanayo kama Sanga, maafisa wa usalama wa barabarani walinyooshea mkono basi huku magari mengine yakiruhusiwa yapite. Kizuizi cha *stop police check* kilisimama barabarani kwa ujeuri: kama wa maafisa hao. Dereva aliliegsha basi kando ya barabara na kushuka chini aelekee upande walikosimama wale maafisa wa polisi. Sote tulitulia tuli kama maji mtungini, huku tukiomba kimoyomoyo maafisa hao wasitutilie mchanga kitumbua chetu cha safari. Kimya kilitawala basini.
Kitu cha pekee ambacho hakikutiwa wasiwasi na maafisa hao ni kikohozi cha mzee jirani. Sasa kilimjia kwa fujo. Ungedhani kilighadhabika kwa kucheleweshwa kufika jijini. Uvundo wa kinywa chake ulitapakaa basini mwote. Waliokuwa na bahati ya kuwa karibu na dirisha wakaelekeza pua zao nje kama watalii wa mbuga la wanyama la *Queen Elizabeth*.

Dereva aliwakaribia maafisa wa polisi huku sote tukitazama tu. Aliyeonekana kuwa mkubwa wao pamoja na wadogo wake wakaanza kulikaribia basi pamoja na dereva. Dereva alionekana akiwaambia maneno fulani. Watu katika sare zao nyeupe pepepe kama theluji, zilizopigwa pasi zikapigika kiasi hata kuzuiz nzi kutua juu yake, waliongozana kuingia basini. Hasa waliingiza nyuso tu kwani abiria walikuwa wamebanana hata mlangoni.

Mkubwa wao aliyekuwa mwembamba na aliyeonekana kuwa na umri wa miaka hamsini hivi alikuwa ameshika kijitabu mkononi.

Alitanguliza uso basini, akaelekea kuemewa na hali aliyoiona basini.

“Mungu wangu!” alimaka mkuu wa polisi huku akiwatazama abiria walimtumbulia macho.

Hii ni *ekisesi* kabisa!” alifoka.

Wakati huu dereva alikuwa amenywea kama kuku aliyenyeshewa. Alikuwa ameinamisha kichwa chake kama kwamba akingoja hukumu. “Bwana dereva! Twende kwenye kituo cha polisi ukaandikishwe *sitetimenti*. Wewe hapana hurumia maisha ya wantu wako?

Sheria za barabara ziko *clear* sana,”

Maswali:

- (a) Liweke dondoo hili katika muktadha wake. (Alama 08)
- (b) Jadili maudhui yanayojitokeza katika dondoo hili. (Alama 06)
- (c) Chambua fani za lugha zinazojitokeza katika dondoo hili. (Alama 08)
- (d) Jadili mandhari katika dondoo hili. (Alama 04)
- (e) Fafanua sifa za maafisa wa polisi katika dondoo hili. (Alama 04)
- (f) Ni hisia zipi unazopata baada ya kuisoma dondoo hili? (Alama 04)

K.W WAMITILA: *Nguvu ya Sala*

6. Tangu binti yake afike pale hajaongea kwa uchangamfu wake wa kawaida hasa anapokuwa na wadogo zake. Alipania kuyajua yote baada ya chakula.

Hayawi, hayawi hatimaye huwa. Wakati aliousubiri uliwadia. Alimwita binti yake. Mkewe naye alisogea . jacquiline na Redemta walitakiwa kwenda huko jikoni.

“Je, Roselyn mmefunga shule?” alianza udadisi wake.

“Hatujafunga,” alijibu Roselyn kwa kifupi.

“Je, mmepewa likizo?” alidakia mamake.

“Hatuna likizo,” alijibu Roselyn.

“Basi ni nini kilichokuleta nyumbani wakati huu?” aliuliza Richard.

“Si kitu!” alijibu Roselyn kwa sauti ya chini. Wakati wote huo kayaelekeza macho yake sakafuni.

“Si kitu? Aliuliza mama kwa sauti ya juu.

Roselyn aliangua kilio ghafla. Babake alishangaa na mamake akaachama. Aliendelea kulia kwa dakika kadha kisha akakatiza kilio kwa, “nimefukuzwa shule!

“Ume fukuzwa shule? Kwa sababu gani? Aliuliza mamake. Kwa sababu ya.....a.....mimba,” alisema Roselyn.

“Ati nini? Alirindima Richard.

Mkewe alishusha pumzi moja ndefu. Richard alipandwa na ghadhabu wala sio ghadhabu ya kawaida hii bali kiruu hasa. Hakuwa na hamu ya kusikiliza zaidi. Hasira zilimpanda na kutishia kumziba pumzi: mfundo Fulani ukimpanda hadi kooni kwa wepesi kama mpumuo wa chura.

Aliinuka na kuelekea chumbani

Mkewe alielewa yaliyomsubiri mwanawe. Alimjua mumewe fika. Alitokeza baada ya dakika chache mikononi kashika bakora yake na kuanza kumcharaza huku akimwapiza.

“Nadhani unasoma kumbe wenda nitia aibu! Kiruka njia. Mwana harashi!”

Roselyn alilia kwa sauti kutokana na maumivu ya bakora ya babake ambayo aliachilia kama mtu anayemcharaza punda kihongwe. Wadogo zake walishakaribia hapo, nao walijiunga naye, wote walilia kwa sauti.

Maswali:

- (a) Liweke dondoo hili katika muktadha wake. (Alama 08)
- (b) Jadili maudhui yanayojitokeza katika dondoo hili. (Alama 08)
- (c) Eleza hulka za Richard kulingana na dondoo. (Alama 04)
- (d) Ni nini haswa chanzo cha wanafunzi kufukuzwa shule katika jamii yako? (Alama 08)
- (e) Jadili fani za lugha zinazodhihirika katika dondoo hili. (Alama 06)

SEHEMU CH.

KEN WALIBORA: *Kufa Kuzikana*

7. Jadili suala la uifisadi na ulevi katika riwaya ya Kufa Kuzikana. (Alama 33)
8. Eleza hulka za wahusika wafuatao: (Alama 33)
- (a) Akida
 - (b) Tom Mangala
 - (c) Mzee Sululu

NDANDA E. ANTONIO: *Uchungu wa Mwaridi.*

9. Chambua ploti ya riwaya ya uchungu wa mwaridi na uonyeshe umuhimu wa mandhari katika uendelezaji wa maudhui katika riwaya hii. (Alama 33)
10. 'Jadili fani za lugha na mbinu za sanaa zinazojitokeza katika riwaya ya Uchungu wa Mwaridi. (Alama 33)

SEHEMU D

G.B MASEREKA: *Uhasama Kilimani*

11. Eleza wasifu wa wahusika wafuatao: (Alama 33)
- (a) Mbaka Lututu
 - (b) Mabiraki
 - (c) Mwanzira
12. (a) Uongozi wa mfalme Kamanzi ulikuwa na upungufu mkubwa. Thibitisha ukweli wa kauli hii ukirejelea riwaya ya Uhasama Kilimani. (Alama 17)
- (b) Onyesha jinsi uongozi katika jamii yako unaweza kuimarishwa. (Alama 16)

WANYENYA WILLY: *Jitihada zafua Dafu*

13. Akufaaye kwa dhiki ndiye rafiki wa kweli. Fafanua ukweli wa methali hii ukirejelea riwaya ya Jitihada zafua dafu. (Alama 33)
14. Masombo ni mhusika mwenye mfano bora kwa vijana wa leo ndivyo au sivyo. Thibitisha ukweli wa kauli hii ukirejelea riwaya ya Jitihada zafua dafu. (Alama 33)

MWISHO